

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Pluricentriciteit in de taalgeschiedenis: bouwstenen voor een geïntegreerde geschiedenis van het Nederlands (16de - 19de eeuw)

Van de Voorde, I.

Citation

Van de Voorde, I. (2022, April 19). *Pluricentriciteit in de taalgeschiedenis: bouwstenen voor een geïntegreerde geschiedenis van het Nederlands (16de - 19de eeuw)*. LOT dissertation series. Amsterdam, LOT. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3284980>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3284980>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Bibliografie

Ammon, U. (1989). Towards a descriptive framework for the status/function (social position) of a language within a country. In U. Ammon (Red.), *Status and function of languages and language varieties* (pp. 21–106). Berlin/New York: de Gruyter.

Ammon, U. (1995). *Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz. Das Problem der nationalen Varietäten*. Berlin/New York: de Gruyter.

Ammon, U. (1998). Plurinationalität oder Pluriarealität? Begriffliche und terminologische Präzisierungsvorschläge zur Plurizentrität des Deutschen – mit einem Ausblick auf ein Wörterbuchprojekt. In P. Ernst, & F. Patocka (Red.), *Deutsche Sprache in Raum und Zeit. Festschrift für Peter Wiesinger zum 60. Geburtstag* (pp. 313–322). Wenen: Edition Praesens.

Ammon, U. (2005). Pluricentric and divided languages/plurizentrische und geteilte Sprachen. In U. Ammon, N. Dittmar, K. J. Mattheier, & P. Trudgill (Red.), *Sociolinguistics. An international handbook of the science of language and society. Vol. 2* (2de herziene druk) (pp. 1536–1543). Berlin/New York: de Gruyter.

Ammon, U., Bickel, H., Ebner, J., et al. (2004). *Variantenwörterbuch des Deutschen. Die deutsche Standardsprache in Österreich, der Schweiz und Deutschland sowie in Liechtenstein, Luxemburg, Ostbelgien und Südtirol*. Berlin/New York: de Gruyter.

Auer, A., Peersman, C., Pickl, S., Rutten, G. J., & Vosters, R. (2015). Historical sociolinguistics. The field and its future. *Journal of Historical Sociolinguistics*, 1(1), 1–12.

Auer, P. (2005). The construction of linguistic borders and the linguistic construction of borders. In M. Filppula, J. Klemola, M. Palander, & E. Penttälä (Red.), *Dialects across borders. Selected papers from the 11th International Conference on Methods in Dialectology (Methods XI), Joensuu, August 2002* (pp. 3–30). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Auer, P. (2014). Enregistering pluricentric German. In A. Soares da Silva (Red.), *Pluricentricity. Language variation and sociocognitive dimensions* (pp. 19–48). Berlin/Boston: de Gruyter.

Baayen, R. H. (2008). *Analyzing linguistic data. A practical introduction to statistics using R*. Cambridge: Cambridge University Press.

Baggerman, A., Dekker, R. M., Grabowsky, E., & Schulte Nordholt, G. (z.j.). *Repertorium van in handschrift overgeleverde egodocumenten van Nederlanders uit de negentiende eeuw*. Geraadpleegd op <http://www.egodocument.net/repertorium.html> (16/05/2020)

Behaegel, P. (1817). *Nederduytsche Spraakkunst. Eerste boekdeel*. Brugge: Weduwe De Moor en Zoon.

Behaegel, P. (z.j. [±1825]). *Nederduytsche Spraakkunst. Tweéde boekdeel*. Brugge: C. De Moor.

Beheydt, G. (1998). *Het gebruik en de vorm van de negatie in het Zuidelijke Nederlands in een diachronisch perspectief (15de–20ste eeuw)* (Ongepubliceerde masterscriptie). Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.

Biber, D. (1988). *Variation across speech and writing*. Cambridge: Cambridge University Press.

Biber, D., Finegan, E., & Atkinson, D. (1994). ARCHER and its challenges. Compiling and exploring A Representative Corpus of Historical English Registers. In U. Fries, P. Schneider, & G. Tottie (Red.), *Creating and using English language corpora. Papers from the 14th International Conference on English Language Research on Computerized Corpora, Zurich 1993* (pp. 1–13). Amsterdam: Rodopi.

Blockmans, W. P. (2014). De vorming van een politieke unie (veertiende–zestiende eeuw). In J. C. H. Blom, & E. Lamberts (Red.), *Geschiedenis van de Nederlanden* (pp. 63–144). Amsterdam: Prometheus/Bert Bakker.

Boutkan, D., & Kossmann, M. (1998). Over sjwa-apocope in het Nederlands. *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 114, 164–171.

Brieven als Buit corpus. (2013). Universiteit Leiden. Samengesteld door M. van der Wal (leider onderzoeksprogramma), G. Rutten, J. Nobels en T. Simons, met medewerking van vrijwilligers van het Leidse *Wikiscripta Neerlandica* transcriptieproject, en gelemmatiseerd, voorzien van tags en zoekfaciliteiten door het Instituut voor de Nederlandse Taal (INT). 2de release 2015. 3de release 2021.

Geraadpleegd op <https://brievenalsbuit.ivdnt.org>

Burke, P. (2004). *Languages and communities in Early Modern Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.

Burridge, K. (1982). On the development of negation and related changes in Middle Dutch. *Dutch Crossing*, 6(18), 31–73.

Burridge, K. (1993). *Syntactic change in Germanic. Aspects of language change in Germanic with particular reference to Middle Dutch*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Clyne, M. G. (1984). *Language and society in the German-speaking countries*. Cambridge: Cambridge University Press.

Clyne, M. G. (1989). Pluricentricity. National variety. In U. Ammon (Red.), *Status and function of languages and language varieties* (pp. 357–371). Berlijn/New York: de Gruyter.

Clyne, M. G. (1992a). Epilogue. In M. G. Clyne (Red.), *Pluricentric languages. Differing norms in different nations* (pp. 455–466). Berlijn/New York: de Gruyter.

Clyne, M. G. (Red.) (1992b). *Pluricentric languages. Differing norms in different nations*. Berlijn/New York: de Gruyter.

Clyne, M. G. (1992c). Pluricentric languages. Introduction. In M. G. Clyne (Red.), *Pluricentric languages. Differing norms in different nations* (pp. 1–9). Berlijn/New York: de Gruyter.

Clyne, M. G. (1995). *The German language in a changing Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.

Coussé, E. (2010). Een digitaal compilatiecorpus historisch Nederlands. *Lexikos*, 20, 123–142.

Couvreur, W. (1940). De tegenstelling Nederlandsch-Vlaamsch en de spellinghervormingen 1844 en 1864. *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde*, 7, 283–320.

Daar. (2007). In *WNT (Woordenboek der Nederlandsche Taal)*.

Geraadpleegd op

<https://gtb.ivdnt.org/iWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=M013035&lemma=daar&domein=0&conc=true> (24/06/2021)

Daems, F. (2002). Zoals wij zijn zo wordet gij. Is de werkwoordspelling logisch of etymologisch? In R. Haest, L. Van Waes, & D. Caluwé (Red.), *Communicatief bekeken. Liber amicorum Stijn Verrept* (pp. 42–54). Mechelen: Kluwer.

De Caluwe, J. (2012). Dutch as a bicentric language. A lexicographic (r)evolution. In R. Muhr (Red.), *Non-dominant varieties of pluricentric languages. Getting the picture. In memory of Michael Clyne* (pp. 143–154). Wenen et al.: Peter Lang.

De Caluwe, J. (2013a). Nederland en Vlaanderen. (A)symmetrisch pluricentrisme in taal en cultuur. *Internationale Neerlandistiek*, 51(1), 45–59.

De Caluwe, J. (2013b). The status of (non-)dominant varieties of Dutch. Exploring the organisation of the language communities involved. In R. Muhr, C. Amorós Negre, C. Fernández Juncal, K. Zimmermann, E. Prieto, & N. Hernández (Red.), *Exploring linguistic standards in non-dominant varieties of pluricentric languages* (pp. 215–226). Wenen et al.: Peter Lang.

De Cillia, R., & Ransmayr, J. (2019). *Österreichisches Deutsch macht Schule. Bildung und Deutschunterricht im Spannungsfeld von sprachlicher Variation und Norm*. Wenen: Böhlau.

Dekker, R. (2002a). Introduction. In R. Dekker (Red.), *Egdocuments and history. Autobiographical writing in its social context since the Middle Ages* (pp. 7–20). Hilversum: Verloren.

Dekker, R. (2002b). Jacques Presser's Heritage. Egdocuments in the study of history. *Memoria y Civilización*, 5, 13–37.

De Schutter, G., & Kloots, H. (2000). Relatieve woorden in het literaire Nederlands van de 17e eeuw. *Nederlandse Taalkunde*, 5, 325–342.

De Simpel, D. (z.j. [1827]). *Taalkundige Tweespraak*. Ieper: F.-L. Smaelen.

Des Roches, J. (z.j. [1761]). *Nieuwe Nederduytsche Spraek-konst. Derden druk, oversien en verbeterd door den Autheur*. Antwerpen: Grangé. [Ed. J. M. van der Horst (2007). Amsterdam/Münster: Stichting Neerlandistiek VU/Nodus.]

De Vooy, C. G. N. (1970). *Geschiedenis van de Nederlandse taal*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

De Vriendt, S. F. L. (1965). *Sterke werkwoorden en sterke werkwoordsvormen in de 16de eeuw*. Brussel: Belgisch Interuniversitair Centrum voor Neerlandistiek.

Dibbets, G. R. W. (1985). *Twe-spraack vande Nederduitsche letterkunst (1584)*. Assen/ Maastricht: Van Gorcum.

Dollinger, S. (2019a). Debunking 'pluri-areality'. On the pluricentric perspective of national varieties, *Journal of Linguistic Geography*, 7, 98–112.

Dollinger, S. (2019b). *The pluricentricity debate. On Austrian German and other Germanic standard varieties*. Londen: Routledge.

Duinhoven, A. M. (2002). Negaties met ne, nee, niet en of. *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 118, 214–240.

Durrell, M., Bennett, P., Scheible, S., & Whitt, R. J. (2012). *The GerManC corpus (Documentation)*. Manchester: University of Manchester.

Dürscheid, C., & Elspaß, S. (2015). Variantengrammatik des Standarddeutschen. In R. Kehrein, A. Lameli, & S. Rabanus (Red.), *Regionale Variation des Deutschen. Projekte und Perspektiven* (pp. 563–584). Berlin/Boston: de Gruyter.

DynaSAND: Barbiers, S. et al. (2006). *Dynamische syntactische atlas van de Nederlandse dialecten* (DynaSAND). Amsterdam: Meertens Instituut. Geraadpleegd op <http://www.meertens.knaw.nl/sand/>

E. C. P. (1713). *Ontwerp van eene Nederduytsche spraek-konst*. Meenen: Theodorus vanden Eynden.

Elspaß, S. (2005). *Sprachgeschichte von unten. Untersuchungen zum geschriebenen Alltagsdeutsch im 19. Jahrhundert*. Tübingen: Niemeyer.

Elspaß, S. (2007). A twofold view 'from below'. New perspectives on language histories and language historiographies. In S. Elspaß, N. Langer, J. Scharloth, & W. Vandenbussche (Red.), *Germanic language histories 'from below' (1700–2000)* (pp. 3–9). Berlin/New York: de Gruyter.

Elspaß, S. (2012a). Between linguistic creativity and formulaic restriction. Cross-linguistic perspectives on nineteenth-century lower class writers' private letters. In M. Dossena, & G. Del Lungo Camiciotti (Red.), *Letter writing*

in *Late Modern Europe* (pp. 45–64). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Elspaß, S. (2012b). The use of private letters and diaries in sociolinguistic investigation. In J. M. Hernández-Campoy, & J. C. Conde-Silvestre (Red.), *The handbook of historical sociolinguistics* (pp. 156–169). Chicester: Wiley-Blackwell.

Elspaß, S., & Dürscheid, C. (2017). Areale grammatische Variation in den Gebrauchsstandards des Deutschen. In M. Konopka, & A. Wöllstein (Red.), *Grammatische Variation. Empirische Zugänge und theoretische Modellierung* (pp. 85–104). Berlijn/Boston: de Gruyter.

Elspaß, S., Dürscheid, C., & Ziegler, A. (2017). Zur grammatischen Pluriarealität der deutschen Gebrauchsstandards – oder: Über die Grenzen des Plurizentritätsbegriffs. *Zeitschrift für deutsche Philologie*, 136, 69–91.

Elspaß, S., & Niehaus, K. (2014). The standardization of a modern pluriareal language. Concepts and corpus designs for German and beyond. *Orð Og Tunga*, 16, 47–67.

Etymologiebank. (2010). Samengesteld door N. van der Sijs. Geraadpleegd op <http://etymologiebank.nl/>

Frijhoff, W., & Spies, M. (2000). *1650. Bevochten eendracht* (2de druk). Den Haag: Sdu.

Geerts, G. (1992). Is Dutch a pluricentric language? In M. G. Clyne (Red.), *Pluricentric languages. Differing norms in different nations* (pp. 71–92). Berlijn/New York: de Gruyter.

Geerts, G. (1997). Nederlands in België. In M. C. van den Toorn, W. J. J. Pijnenburg, J. A. van Leuvensteijn, & J. M. van der Horst (Red.), *Geschiedenis van de Nederlandse taal* (pp. 563–595). Amsterdam: Amsterdam University Press.

Geven. (2007). In *WNT (Woordenboek der Nederlandsche Taal)*. Geraadpleegd op <http://wnt.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=M019880&lemma=geven&domein=0&conc=true> (21/08/2020)

Gledhill, J. M. (1973). *Aspects of the development of Dutch consonantal spelling. On the evidence of grammarians, lexicographers, and the principal*

variants of printed books, from Middle Dutch to the present day (Doctoraatsverhandeling). Londen: University of London.

Gries, S. T. (2021). *Statistics for linguistics with R. A practical introduction* (3de herziene druk). Berlijn/Boston: de Gruyter.

Grondelaers, S., & Van Hout, R. (2011). The standard language situation in the Low Countries. Top-down and bottom-up variations on a diaglossic theme. *Journal of Germanic Linguistics*, 23(3), 199–243.

Harline, C. E. (1987). *Pamphlets, printing and political culture in the early Dutch Republic*. Dordrecht: Martinus Nijhoff.

Harms, R. (2011). *Pamfletten en publieke opinie. Massamedia in de zeventiende eeuw*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Haugen, E. (1966). Dialect, language, nation. *American Anthropologist*, 68(4), 922–935.

Henckel, F. L. N. (1815). *Nieuwe Vlaemsche spraek-konst*. Gent: P. F. de Goesin-Verhaeghe.

Hoeksema, J. (1997). Negation and negative concord in Middle Dutch. In D. Forget, P. Hirschbühler, F. Martineau, & M. L. Rivero (Red.), *Negation and polarity. Syntax and semantics* (pp. 139–156). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Irvine, J. T., & Gal, S. (2000). Language ideology and linguistic differentiation. In P. V. Kroskrity (Red.), *Regimes of language. Ideologies, politics, and identities* (pp. 35–83). Santa Fe: School of American Research Press.

Janssens, G., & Marynissen, A. (2011). *Het Nederlands vroeger en nu* (4de druk). Leuven/Den Haag: Acco.

Janssens, P. (2014). De Spaanse en Oostenrijkse Nederlanden (1579–1780). In J. C. H. Blom, & E. Lamberts (Red.), *Geschiedenis van de Nederlanden* (pp. 221–268). Amsterdam: Prometheus/Bert Bakker.

Joseph, J. E. (2004). *Language and identity. National, ethnic, religious*. Houndmills et al.: Palgrave Macmillan.

Kachru, B. B. (1985). Standards, codification and sociolinguistic realism. The English language in the outer circle. In R. Quirk, & H. G. Widdowson (Red.),

English in the world. Teaching and learning the language and literatures (pp. 11–30). Cambridge: Cambridge University Press.

Kachru, B. B., & Nelson, C. (1996). World Englishes. In S. L. McKay, & N. H. Hornberger (Red.), *Sociolinguistics and language teaching* (pp. 71–102). Cambridge: Cambridge University Press.

Kaislaniemi S. (2018). The Corpus of Early English Correspondence Extension (CEECE). In T. Nevalainen, M. Palander-Collin, & T. Säily (Red.), *Patterns of change in 18th-century English. A sociolinguistic approach* (pp. 45–59). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Kloeke, G. G. (1934). De Amsterdamsche volkstaal voorheen en thans. *Mededelingen der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Afdeling letterkunde*, 77-A, 1–27.

Kloss, H. (1978). *Die Entwicklung neuer germanischer Kultursprachen seit 1800* (2de druk). Düsseldorf: Schwann.

Koch, P., & Oesterreicher, W. (1985). Sprache der Nähe – Sprache der Distanz. Mündlichkeit und Schriftlichkeit im Spannungsfeld von Sprachtheorie und Sprachgeschichte. *Romantistisches Jahrbuch*, 36, 15–43.

Krogull, A. (2018). *Policy versus practice. Language variation and change in eighteenth- and nineteenth-century Dutch* (Doctoraatsverhandeling). Utrecht: LOT.

Krogull, A., Rutten, G. J., & Van der Wal, M. J. (2017). Relativisation in Dutch diaries, private letters and newspapers (1770–1840). A genre-specific national language? In T. Säily, A. Nurmi, M. Palander-Collin, & A. Auer (Red.), *Exploring future paths for historical sociolinguistics* (pp. 157–186). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Kytö, M. (1996). *Manual to the diachronic part of the Helsinki Corpus of English Texts. Coding conventions and lists of source texts* (3de druk). Helsinki: Helsinki University Press.

Labov, W. (1965). On the mechanism of linguistic change. *Georgetown Monographs on Language and Linguistics*, 18, 91–114.

Labov, W. (1972). *Sociolinguistic patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Labov, W. (1994). *Principles of linguistic change. Vol. 1. Internal factors*. Oxford: Wiley-Blackwell.

Lamberts, E. (2014). België sinds 1830. In J. C. H. Blom, & E. Lamberts (Red.), *Geschiedenis van de Nederlanden* (pp. 311–379). Amsterdam: Prometheus/Bert Bakker.

Lee, D. (2001). Genres, registers, text types, domains, and styles. Clarifying the concepts and navigating a path through the BNC jungle. *Language Learning & Technology*, 5(3), 37–72.

Levshina, N. (2015). *How to do linguistics with R. Data exploration and statistical analysis*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Lindeman, R., Scherf, Y., & Dekker, R. M. (1993). *Egodocumenten van Noord-Nederlanders van de zestiende tot begin negentiende eeuw. Een chronologische lijst*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.

Lindeman, R., Scherf, Y., & Dekker, R. M. (1994). *Reisverslagen van Noord-Nederlanders van de zestiende tot begin negentiende eeuw. Een chronologische lijst*. Haarlem: Stichting Egodocument.

MAND II: Goeman, T., Van Oostendorp, M., Van Reenen, P., Koornwinder, O., Van den Berg, B., & Van Reenen, A. (2008). *Morfologische atlas van de Nederlandse dialecten. Deel II*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Marynissen, A. (2004). De conditionering van de sjwa-apocope bij zijn ontstaan in het Middelnederlands. In J. De Caluwe, M. Devos, G. De Schutter, & J. Van Keymeulen (Red.), *Schatbewaarder van de taal: Johan Taeldeman. Liber Amicorum* (pp. 609–620). Gent: Academia Press.

Marynissen, A. (2009). Taalverandering tussen evolutie en normering. De e-apocope als breuklijn tussen het Nederlands en het Duits. *Nederlandse Taalkunde*, 14(3), 233–254.

Milroy, J. (1994). The notion of ‘standard language’ and its applicability to the study of Early Modern English pronunciation. In D. Stein, & I. Tieken-Boon van Ostade (Red.), *Towards a Standard English 1600–1800* (pp. 19–29). Berlijn/New York: de Gruyter.

Moke, J.-J. (1823). *Nederduitsche spraakkunst naar het Hollandsch, ten bijzonderen gebruike der Vlaamsch-sprekenden*. Gent: J.-N. Houdin.

Molewijk, G. C. (1992). *Spellingverandering van zin naar onzin (1200–heden)*. Den Haag: Sdu.

Monballyu, J. (1989). *Costumen van de stad en van de kasselrij Kortrijk. II. Turben afgenomen door de Kortrijkse schepenbank (1485–1581)*. Brussel: Ministerie van Justitie.

Muhr, R. (2012). Linguistic dominance and non-dominance in pluricentric languages. A typology. In R. Muhr (Red.), *Non-dominant varieties of pluricentric languages. Getting the picture. In memory of Michael Clyne* (pp. 23–48). Wenen et al.: Peter Lang.

Muhr, R. (2013a). Codifying linguistic standards in non-dominant varieties of pluricentric languages. Adopting dominant or native norms? In R. Muhr, C. Amorós Negre, C. Fernández Juncal, K. Zimmermann, E. Prieto, & N. Hernández (Red.), *Exploring linguistic standards in non-dominant varieties of pluricentric languages* (pp. 11–44). Wenen et al.: Peter Lang.

Muhr, R. (2013b). The pluricentricity of German today. Struggling with asymmetry. In R. Muhr, C. Amorós Negre, C. Fernández Juncal, K. Zimmermann, E. Prieto, & N. Hernández (Red.), *Exploring linguistic standards in non-dominant varieties of pluricentric languages* (pp. 55–66). Wenen et al.: Peter Lang.

Muhr, R. (2016). The state of the art of research on pluricentric languages. Where we were and where we are now. In R. Muhr (Red.), *Pluricentric languages and non-dominant varieties worldwide. Part I. Pluricentric languages across continents. Features and usage* (pp. 13–37). Wenen et al.: Peter Lang.

Muhr, R. (2018). Misconceptions about pluricentric languages and pluricentric theory. An overview of 40 years. In R. Muhr, & B. Meisnitzer (Red.), *Pluricentric languages and non-dominant varieties worldwide. New pluricentric languages – old problems* (pp. 17–56). Wenen et al.: Peter Lang.

Nederlands Historisch Genootschap. (1988). *Richtlijnen voor het uitgeven van historische bescheiden. Samengesteld in opdracht van het Nederlands Historisch Genootschap en van de Rijkscommissie voor Vaderlandse Geschiedenis* (6de herziene druk). Den Haag: Nederlands Historisch Genootschap.

Neuckermans, A. (2004). The use of the negative particle en in the Flemish dialects. In B.-L. Gunnarsson, L. Bergström, G. Eklund, S. Fridell, L. H. Hansen,

A. Karstadt, B. Nordberg, E. Sundgren, & M. Thelander (Red.), *Language variation in Europe* (pp. 326–339). Uppsala: Uppsala Universitet.

Nevalainen, T. (1999). Making the best use of ‘bad’ data. Evidence for sociolinguistic variation in Early Modern English. *Neuphilologische Mitteilungen*, 100(4), 499–533.

Nevalainen, T., & Raumolin-Brunberg, H. (2012). Historical sociolinguistics. Origins, motivations, and paradigms. In J. M. Hernández-Campoy, & J. C. Conde-Silvestre (Red.), *The handbook of historical sociolinguistics* (pp. 22–40). Chichester: Wiley-Blackwell.

Nevalainen, T., & Raumolin-Brunberg, H. (2017). *Historical sociolinguistics. Language change in Tudor and Stuart England* (2de druk). Londen: Routledge.

Nobels, J. (2013). *(Extra)Ordinary letters. A view from below on seventeenth-century Dutch* (Doctoraatsverhandeling). Utrecht: LOT.

Nobels, J., & Rutten, G. J. (2014). Language norms and language use in seventeenth-century Dutch. Negation and the genitive. In G. J. Rutten, R. Vosters, & W. Vandenbussche (Red.), *Norms and usage in language history, 1600–1900. A sociolinguistic and comparative perspective* (pp. 21–48). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Norrby, C., Lindström, J., Nilsson, J., & Wide, C. (2020). Pluricentric languages. In J.-O. Östman, & J. Verschueren (Red.), *Handbook of pragmatics. 23rd annual installment* (pp. 201–220). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Pamflet. (2012). In *Algemeen letterkundig lexicon*. Geraadpleegd op https://www.dbnl.org/tekst/dela012alge01_01/dela012alge01_01_01519.php (24/08/2020)

P. B. (1757). *Fondamenten ofte grond-regels der Neder-duytsche spel-konst*. Antwerpen: Hubertus Bincken.

Posthumus, N. W. (1910–1922). *Bronnen tot de geschiedenis van de Leidsche textielnijverheid 1333–1795* (6 delen). Den Haag: Martinus Nijhoff.

Puttaert, J. (2016). Linguistic hybridity in nineteenth-century lower-class letters. A case study from Bruges. In A.-C. Edlund, T. G. Ashplant, & A. Kuismin (Red.), *Reading and writing from below. Exploring the margins of modernity* (pp. 215–234). Umeå: Umeå University/Royal Skyttean Society.

Puttaert, J. (2019). *Vergeten stemmen van onderop. Een sociolinguïstische analyse van briefwisseling van de lagere klassen in de Lage Landen in de lange negentiende eeuw* (Doctoraatsverhandeling). Brussel: Vrije Universiteit Brussel.

Roegiers, J., & Van Sas, N. C. F. (2014). Revolutie in Noord en Zuid (1780-1830). In J. C. H. Blom, & E. Lamberts (Red.), *Geschiedenis van de Nederlanden* (pp. 269–310). Amsterdam: Prometheus/Bert Bakker.

Romaine, S. (1982). *Socio-historical linguistics. Its status and methodology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Romaine, S. (2005). Historical sociolinguistics/historische soziolinguïstiek. In U. Ammon, N. Dittmar, K. J. Mattheier, & P. Trudgill (Red.), *Sociolinguistics. An international handbook of the science of language and society. Vol. 2* (2de herziene druk) (pp. 1696–1703). Berlijn/New York: de Gruyter.

Rutkowska, H., & Rössler, P. (2012). Orthographic variables. In J. M. Hernández-Campoy, & J. C. Conde-Silvestre (Red.), *The handbook of historical sociolinguistics* (pp. 213–236). Chicester: Wiley-Blackwell.

Rutten, G. J. (2008a). Norms for style and grammar in eighteenth-century Dutch prose, and the effect of education and of writing experience. *Historical Sociolinguistics and Sociohistorical Linguistics*, 8. Geraadpleegd op https://www.let.leidenuniv.nl/hsl_shl/Rutten.htm (16/09/2021)

Rutten, G. J. (2008b). Standaardvariatie in de achttiende eeuw. Historisch-sociolinguïstische verkenningen. *Nederlandse Taalkunde*, 13, 34–59.

Rutten, G. J. (2010). Vroegmoderne relativa. Naar een diachrone constructiegrammatica. *Nederlandse Taalkunde*, 15, 1–32.

Rutten, G. J. m.m.v. Vosters, R. (2011). *Een nieuwe Nederduitse spraakkunst. Taalnormen en schrijfprijktijken in de Zuidelijke Nederlanden in de achttiende eeuw*. Brussel: VUBPRESS.

Rutten, G. J. (2016). Standardization and the myth of neutrality in language history. *International Journal of the Sociology of Language*, 242, 25–57.

Rutten, G. J., & Van der Wal, M. J. (2011). Local dialects, supralocal writing systems. The degree of orality of Dutch private letters from the seventeenth century. *Written Language & Literacy*, 14(2), 251–274.

Rutten, G. J., & Van der Wal, M. J. (2014). *Letters as loot. A sociolinguistic approach to seventeenth- and eighteenth-century Dutch*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Rutten, G. J., & Van der Wal, M. J. (2017). Discourse continuity and the written medium. Continuative relative clauses in the history of Dutch. In D. Van Olmen, H. Cuyckens, & L. Ghesquière (Red.), *Aspects of grammaticalization. (Inter)Subjectification and directionality* (pp. 113–138). Berlijn/Boston: de Gruyter.

Rutten, G. J., Van der Wal, M. J., Nobels, J., & Simons, T. (2012). Negation in seventeenth- and eighteenth-century Dutch. A historical-sociolinguistic perspective. *Neuphilologische Mitteilungen*, 113, 323–342.

Rutten, G. J., & Vosters, R. (2010a). Chaos and standards. Orthography in the Southern Netherlands (1720–1830). *Multilingua*, 29(3/4), 417–438.

Rutten, G. J., & Vosters, R. (2010b). Spellingsnormen in het Zuiden. Standaardisatie van het geschreven Nederlands in de achttiende en negentiende eeuw. In M. J. van der Wal, & A. A. P. Francken (Red.), *Standaardtalen in beweging* (pp. 27–48). Amsterdam/Münster: Stichting Neerlandistiek VU/Nodus.

Rutten, G. J., & Vosters, R. (2011). As many norms as there were scribes? Language history, norms and usage in the Southern Netherlands in the nineteenth century. In N. Langer, S. Davies, & W. Vandenbussche (Red.), *Language and history, linguistics and historiography* (pp. 229–254). Oxford/Bern: Peter Lang.

Rutten, G. J., & Vosters, R. (2013). Une tradition néerlandaise? Du bon usage aux Pays-Bas (1686–1830). In W. Ayres-Bennett, & M. Seijido (Red.), *Bon Usage et variation sociolinguistique. Perspectives diachroniques et traditions nationales* (pp. 233–243). Lyon: Editions de l'Ecole Normale Supérieure (ENS).

Rutten, G. J., Vosters, R., & Vandenbussche, W. (2014). The interplay of language norms and usage patterns. Comparing the history of Dutch, English, French and German. In G. J. Rutten, R. Vosters, & W. Vandenbussche (Red.), *Norms and usage in language history, 1600–1900. A sociolinguistic and comparative perspective* (pp. 1–17). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Rutten, G. J., Vosters, R., & Van der Wal, M. J. (2015). Frenchification in discourse and practice. Loan morphology in Dutch private letters of the eighteenth and nineteenth centuries. In C. Peersman, G. J. Rutten, & R. Vosters (Red.), *Past, present and future of a language border. Germanic-Romance encounters in the Low Countries* (pp. 143–169). Berlijn/Boston: de Gruyter.

SAND I: Barbiers, S., Bennis, H., De Vogelaer, G., Devos, M., & Van der Ham, M. (2005). *Syntactische atlas van de Nederlandse dialecten. Deel I*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

SAND II: Barbiers, S., Van der Auwera, J., Bennis, H., Boef, E., De Vogelaer, G., & Van der Ham, M. (2008). *Syntactische atlas van de Nederlandse dialecten. Deel II*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Scherr, E., & Niehaus, K. (2013). ... weil man den Gebrauchsstandard erheben wird wollen. Variabilität und funktionale Äquivalenz in der Standardsyntax am Beispiel der 'Zwischenstellung' in Verbalkomplexen. In J. Hagemann, W. P. Klein, & S. Staffeldt (Red.), *Pragmatischer Standard* (pp. 75–84). Tübingen: Stauffenburg.

Scheuringer, H. (1996). Das Deutsche als pluriareale Sprache. Ein Beitrag gegen staatlich begrenzte Horizonte in der Diskussion um die deutsche Sprache in Österreich. *Die Unterrichtspraxis/Teaching German*, 29(2), 147–153.

Scheuringer, H. (1997). Sprachvarietäten in Österreich. In G. Stickel (Red.), *Varietäten des Deutschen. Regional- und Umgangssprachen* (pp. 332–345). Berlijn/New York: de Gruyter.

Schneider, E. W. (2003). The dynamics of New Englishes. From identity construction to dialect birth, *Language*, 79(2), 233–281.

Schneider, E. W. (2007). *Postcolonial English. Varieties around the world*. Cambridge: Cambridge University Press.

Schneider, E. W. (2013). The pluricentricity of English today – and how about non-dominant varieties? In R. Muhr, C. Amorós Negre, C. Fernández Juncal, K. Zimmermann, E. Prieto, & N. Hernández (Red.), *Exploring linguistic standards in non-dominant varieties of pluricentric languages* (pp. 45–54). Wenen et al.: Peter Lang.

Schoonenboom, J. (2000). *Analyse, norm en gebruik als factoren van taalverandering. Een studie naar veranderingen in het Nederlands onzijdig*

relativum (Doctoraatsverhandeling). Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Simons, T. (2013). *Ongekend 18e-eeuws Nederlands. Taalvariatie in persoonlijke brieven* (Doctoraatsverhandeling). Utrecht: LOT.

Stewart, W. A. (1968). A sociolinguistic typology for describing national multilingualism. In J. A. Fishman (Red.), *Readings in the sociology of language* (pp. 531–545). Den Haag: de Gruyter.

Van Bree, C. (2016). *Leerboek voor de historische grammatica van het Nederlands. Deel 1. Gotische grammatica, inleiding, klankleer* (2de druk). Leiden: Universiteit Leiden.

Van Bree, C. (2020). *Leerboek voor de historische grammatica van het Nederlands. Deel 2. Flexie, woordvorming* (2de druk). Leiden: Universiteit Leiden.

Van den Toorn, M. C., Pijnenburg, W. J. J., Van Leuvensteijn, J. A., & Van der Horst, J. M. (Red.) (1997). *Geschiedenis van de Nederlandse taal*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Van der Hoeven, H. (1978). Verzamelaars en pamfletten. In W. P. C. Knuttel (Red.), *Catalogus van de pamfletten-verzameling berustende in de Koninklijke Bibliotheek* (herdruk van de oorspronkelijke uitgave van 1889–1920) (pp. v–xxiii). Utrecht: HES.

Van der Horst, J. M. (1988). Over relatief dat en wat. *De nieuwe taalgids*, 81(3), 194–205.

Van der Horst, J. M. (1993). Voornaamwoordelijke bijwoorden in 16de-eeuws Nederlands. *Spektator*, 22, 290–308.

Van der Horst, J. M. (2004). Schreef J. B. C. Verlooy echt zo gebrekkig? Het 19de/20ste-eeuwse beeld van de 18de eeuw getoetst. *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 114, 71–82.

Van der Horst, J. M. (2008). *Geschiedenis van de Nederlandse syntaxis* (2 delen). Leuven: Leuven University Press.

Van der Horst, J. M., & Van der Wal, M. J. (1979). Negatieverschijnselen en woordvolgorde in de geschiedenis van het Nederlands. *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 95, 6–37.

Van der Sijs, N. (2004). *Taal als mensenwerk. Het ontstaan van het ABN*. Den Haag: Sdu.

Van der Wal, M. J. (1995). *De moedertaal centraal. Standaardisatie-aspecten in de Nederlanden omstreeks 1650*. Den Haag: Sdu.

Van der Wal, M. J. (2002). Relativisation in the history of Dutch. Major shift or lexical change? In P. Poussa (Red.), *Relativisation on the North Sea littoral* (pp. 27–36). München: Lincom.

Van der Wal, M. J. (2003). Relativiteit in de grammaticale traditie. Tussen norm en descriptie? In E. Ruijsendaal, G. J. Rutten, & F. Vonk (Red.), *Bon jours Neef, ghoden dagh Cozyn! Opstellen aangeboden aan Geert Dibbets* (pp. 361–375). Münster: Nodus.

Van der Wal, M. J. (2006). *Onvoltooid verleden tijd. Witte vlekken in de taalgeschiedenis*. Amsterdam: Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen.

Van der Wal, M. J. (2007). Eighteenth-century linguistic variation from the perspective of a Dutch diary and a collection of private letters. In S. Elspaß, N. Langer, J. Scharloth, & W. Vandenbussche (Red.), *Germanic language histories 'from below' (1700–2000)* (pp. 83–96). Berlijn/New York: de Gruyter.

Van der Wal, M. J., & Rutten, G. J. (2013). Ego-documents in a historical-sociolinguistic perspective. In M. J. van der Wal, & G. J. Rutten (Red.), *Touching the past. Studies in the historical sociolinguistics of ego-documents* (pp. 1–17). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Van der Wal, M. J., & Rutten, G. J. (2014). Negatieverschijnselen revisited. In F. Van de Velde, H. Smessaert, F. Van Eynde, & S. Verbrugge (Red.), *Patroon en argument. Een dubbelfeestbundel bij het emeritaat van William Van Belle en Joop van der Horst* (pp. 393–405). Leuven: Leuven University Press.

Van der Wal, M. J., & Van Bree, C. (2008). *Geschiedenis van het Nederlands* (5de herziene druk). Houten: Spectrum.

Van Deursen, A. Th. (2014). De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden (1579-1780). In J. C. H. Blom, & E. Lamberts (Red.), *Geschiedenis van de Nederlanden* (pp. 145–220). Amsterdam: Prometheus/Bert Bakker.

Van Dillen, J. G. (1929–1974). *Bronnen tot de geschiedenis van het bedrijfsleven en het gildewezen van Amsterdam 1510–1672* (3 delen). Den Haag: Martinus Nijhoff.

Van Leuvensteijn, J. A., Ruijsendaal, E., Mooijaart, M. A., Geirnaert, D. J. G., & Tempelaars, R. (1997). Vroegnieuw-nederlands (circa 1550–1650). In M. C. van den Toorn, W. J. J. Pijnenburg, J. A. van Leuvensteijn, & J. M. van der Horst (Red.), *Geschiedenis van de Nederlandse taal* (pp. 227–359). Amsterdam: Amsterdam University Press.

Van Loey, A. (1976). *Middel-nederlandse spraakkunst. Deel II. Klankleer* (7de druk). Groningen: Wolters-Noordhoff.

Van Loon, J. (2014). *Historische fonologie van het Nederlands* (2de druk). Deurne: Universitas.

Verpoorten, J. D. (1752). *Woorden-schat, oft letter-konst, gedeylt in twee deelen*. Antwerpen: Weduwe A. J. du Caju.

Vogl, U. (2012). Multilingualism in a standard language culture. In M. Hüning, U. Vogl, & O. Moliner (Red.), *Standard languages and multilingualism in European history* (pp. 1–42). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Vogl, U., & Hüning, M. (2010). One nation, one language? The case of Belgium. *Dutch Crossing*, 34(3), 228–247.

Von Polenz, P. (1999). Deutsch als plurinationale Sprache im postnationalistischen Zeitalter. In A. Gardt, U. Haß-Zumkehr, & T. Roelcke (Red.), *Sprachgeschichte als Kulturgeschichte* (pp. 115–132). Berlin/New York: de Gruyter.

Vosters, R. (2011). *Taalgebruik, taalnormen en taalbeschouwing in Vlaanderen tijdens het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Een historisch-sociolinguïstische verkenning van vroeg-negentiende-eeuws Zuidelijk Nederlands* (Doctoraatsverhandeling). Brussel: Vrije Universiteit Brussel.

Vosters, R., Belsack, E., Puttaert, J., & Vandenbussche, W. (2014). Norms and usage in nineteenth-century Southern Dutch. In G. J. Rutten, R. Vosters, & W. Vandenbussche (Red.), *Norms and usage in language history, 1600–1900. A*

sociolinguistic and comparative perspective (pp. 73–100). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Vosters, R., Rutten, G. J., & Vandenbussche, W. (2012). The sociolinguistics of spelling. A corpus-based case study of orthographical variation in nineteenth-century Dutch in Flanders. In A. Van Kemenade, & N. De Haas (Red.), *Historical linguistics 2009. Selected papers from the 19th International Conference on Historical Linguistics* (pp. 253–274). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Vosters, R., Rutten, G. J., & Van der Wal, M. J. (2010). Mythes op de pijnbank. Naar een herwaardering van de taalsituatie in de Nederlanden in de achttiende en negentiende eeuw. *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde*, 120, 93–112.

Vosters, R., Rutten, G. J., Van der Wal, M. J., & Vandenbussche, W. (2012). Spelling and identity in the Southern Netherlands (1750–1830). In A. Jaffe, J. Androutsopoulos, M. Sebba, & S. Johnson (Red.), *Orthography as social action. Scripts, spelling, identity and power* (pp. 135–160). Berlijn/Boston: de Gruyter.

Vosters, R., & Vandenbussche, W. (2012). Bipartite negation in 18th and early 19th century Southern Dutch. Sociolinguistic aspects of norms and variation. *Neuphilologische Mitteilungen*, 113, 343–364.

Vrieler, J. (2007). *Het poëtisch accent. Drie literaire genres in zeventiende-eeuwse Nederlandse pamfletten*. Hilversum: Verloren.

Watts, R. J. (2012). Language myths. In J. M. Hernández-Campoy, & J. C. Conde-Silvestre (Red.), *The handbook of historical sociolinguistics* (pp. 585–606). Chicester: Wiley-Blackwell.

Weijnen, A. A. (1966). *Nederlandse dialectkunde* (2de druk). Assen: Van Gorcum.

Weinreich, U., Labov, W., & Herzog, M. I. (1968). Empirical foundations for a theory of language change. In W. P. Lehmann, & Y. Malkiel (Red.), *Directions for historical linguistics. A symposium* (pp. 95–195). Austin/Londen: University of Texas Press.

Wickham, H. (2016). *ggplot2. Elegant graphics for data analysis* (2de druk). New York: Springer.

Willemyns, R. (2003a). Dutch. In A. Deumert, & W. Vandenbussche (Red.), *Germanic standardizations. Past to present* (pp. 93–125). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Willemyns, R. (2003b). *Het verhaal van het Vlaams. De geschiedenis van het Nederlands in de Zuidelijke Nederlanden*. Antwerpen/Utrecht: Standaard Uitgeverij/Spectrum.

Willemyns, R. (2013). *Dutch. Biography of a language*. Oxford: Oxford University Press.

Willemyns, R., & Vandenbussche, W. (2000). Historische sociolinguïstiek. Het 'Brugge- project'. *Taal en Tongval*, 52, 258–276.

Willemyns, R., & Vandenbussche, W. (2006). Historical sociolinguistics. Coming of age? *Sociolinguistica. International Yearbook of European Sociolinguistics*, 20, 146–165.

Witte, E., & Van Velthoven, H. (1998). *Taal en politiek. De Belgische casus in een historisch perspectief*. Brussel: VUBPRESS.

Wolf, N. R. (1994). Österreichisches zum österreichischen Deutsch. *Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik*, 61, 66–76.

Woolard, K. A. (2008). Why dat now? Linguistic-anthropological contributions to the explanation of sociolinguistic icons and change. *Journal of Sociolinguistics*, 12(4), 432–452.

Woordenlijst Nederlandse Taal. (2015). *Tegenwoordige tijd*. Geraadpleegd op <https://woordenlijst.org/leidraad/11/2> (07/12/2020)

Worden. (2007). In *WNT (Woordenboek der Nederlandsche Taal)*. Geraadpleegd op <http://wnt.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=M087190&lemma=worden&domein=0&conc=true> (05/12/2020)

Bijlage 1 – Overzicht van alle teksten in het HCD

Het onderstaande overzicht bevat de volgende elementen:

- titel/omschrijving
- jaartal/ begin- en eindjaartal
- auteur (egodocumenten)⁵⁶/drukker (pamfletten)
- naam archief

Administratieve teksten

Schepengriffies arrondissement Halle-Vilvoorde (1550-1551), Rijksarchief Leuven

Registers van de Leuvense schepenbank (1553-1568), Stadsarchief Leuven

Keur betreffende de draperie (1532), J. G. van Dillen, Stadsarchief Amsterdam

Keur betreffende den verkoop van vleesch (1545), J. G. van Dillen, Stadsarchief Amsterdam

Keur betreffende het breeuwen van schepen (1548), J. G. van Dillen, Stadsarchief Amsterdam

Gildebrief der schoenmakers (1553), J. G. van Dillen, Stadsarchief Amsterdam

Keur betreffende den verkoop van bier (1555), J. G. van Dillen, Stadsarchief Amsterdam

Keur, waarbij voorschriften gegeven worden in verband met de schaarschte en duurte van het graan (1556), J. G. van Dillen, Stadsarchief Amsterdam

⁵⁶ Bij de administratieve teksten lieten we de auteur buiten beschouwing. De auteur wordt overigens vaak niet vermeld bij dit genre. Wanneer we gebruikmaakten van een uitgegeven teksteditie vermeldden we in dit overzicht wel de auteur van de teksteditie (bv. J. G. van Dillen). De gebruikte uitgegeven tekstedities voor het deelcorpus administratieve teksten worden genoemd in Hoofdstuk 4 (Sectie 5.1) en kan men ook raadplegen in de bibliografie van dit proefschrift.

Het gerecht beveelt, dat ieder de ordonnantie van de Staten van Holland ... (1531), N. W. Posthumus, Erfgoed Leiden en Omstreken

Verbod van het gerecht om de warp met het wiel te spinnen (1537), N. W. Posthumus, Erfgoed Leiden en Omstreken

Verbod van het gerecht om lijst te kaarden, ... (1538), N. W. Posthumus, Erfgoed Leiden en Omstreken

Gebod van het gerecht, dat geen inwoner de draperie buiten de stad zal mogen uitoefenen... (1539), N. W. Posthumus, Erfgoed Leiden en Omstreken

Het gerecht stelt het loon der wolwevers vast (1545), N. W. Posthumus, Erfgoed Leiden en Omstreken

Het gerecht stelt opnieuw het loon der wolwevers vast (1559), N. W. Posthumus, Erfgoed Leiden en Omstreken

Het gerecht stelt het loon der meesters en knechts vollers vast (1561), N. W. Posthumus, Erfgoed Leiden en Omstreken

De wardeins van Haarlem en Leiden sluiten een verdrag ... (1547), N. W. Posthumus, Erfgoed Leiden en Omstreken

De wardeins van Haarlem en Leiden sluiten een verdrag ... (1554), N. W. Posthumus, Erfgoed Leiden en Omstreken

Costumen van de Stad en van de Kasselrij Kortrijk (1538-1543), J. Monballyu, Rijksarchief Kortrijk

Resoluties van ambachtsheren van Vossemeer (1546-1551), Het Utrechts Archief

Voorboten der stad Veere (1529-1540), Zeeuws Archief

Schepengriffies arrondissement Halle-Vilvoorde (1646), Rijksarchief Leuven

Registers van de Leuvense schepenbank (1649), Stadsarchief Leuven

Nieuwe gildebrieff van het lakenbereiders- of droogscheerdersgilde (1633), J. G. van Dillen, Stadsarchief Amsterdam

Keur betreffende de draperie (1639), J. G. van Dillen, Stadsarchief Amsterdam

Keur, waarbij voor de beurtvaart op Hamburg en Bremen een controleur wordt aangesteld ... (1669), J. G. van Dillen, Stadsarchief Amsterdam

Resolutie der Vroedschap betreffende de graan- en broodvoorziening (1630), J. G. van Dillen, Stadsarchief Amsterdam

Verzoek van de twee keurmeesters van de kaarsen aan het stadsbestuur ... (1634), J. G. van Dillen, Stadsarchief Amsterdam

Ampliatie der keur betreffende het rekken der baaien (1648), N. W. Posthumus, Erfgoed Leiden en Omstreken

Keur betreffende de lakenvollers en het toezicht op de volaarde (1639), N. W. Posthumus, Erfgoed Leiden en Omstreken

Provisioneele keur betreffende de lakenventhal (1642), N. W. Posthumus, Erfgoed Leiden en Omstreken

Provisioneele keur betreffende het kastoorzwartverven van lakens, ... (1643), N. W. Posthumus, Erfgoed Leiden en Omstreken

Keur betreffende het reeden der luierbaaien (1650), N. W. Posthumus, Erfgoed Leiden en Omstreken

Resolutieboek van de Kasselrij van de Oudburg van Gent (1667), Rijksarchief Gent

Gemeente Kortrijk. Akten en contracten (1655-1656), Rijksarchief Kortrijk

Particuliere notulen Goes (1651-1653), Gemeentearchief Goes

Resoluties van het bestuur van Arnemuiden (1645-1646), Zeeuws Archief

Schepengriffies arrondissement Halle-Vilvoorde (1735), Gemeentearchief Londerzeel/Rijksarchief Leuven

(Voorstellen tot) resoluties van de Schepenbank van de Vrijheid Walem (1745-1770), Stadsarchief Mechelen

Besluit van de burgemeesters betreffende het z.g. gastenbier (1750), N. W. Posthumus, Erfgoed Leiden en Omstreken

Verslag aangaande de moeilijkheden met de schrobbelaarsknechts (1764), N. W. Posthumus, Erfgoed Leiden en Omstreken

Memorie aangaande het geschil tusschen de zeemtuwers en de vachtenploters (1737), N. W. Posthumus, Erfgoed Leiden en Omstreken

Resoluties van regerende en oud-burgemeesters (1754), Stadsarchief Amsterdam

Resoluties van regerende en oud-burgemeesters (1766), Stadsarchief Amsterdam

Resolutieboek van de Kasselrij van de Oudburg van Gent (1751), Rijksarchief Gent

Resolutieboek van de schepenbank en dorpsbestuur van Verrebroek (1752-1764), Rijksarchief Gent

Resoluties stadsbestuur Brugge (1749), Stadsarchief Brugge

Resoluties van burgemeesters en schepenen van Goes (1732-1733), Gemeentearchief Goes

Secrete notulen der stad Veere (1768), Zeeuws Archief

Notulen van de gemeenteraad van Steenhuffel (1836-1843), Gemeentearchief Londerzeel

Beraadslagingen van de gemeenteraad van Heffen (1866), Stadsarchief Mechelen

Notulen van de raad - Gemeente Haarlem (1839), Noord-Hollands Archief

Notulen van de gemeenteraad van Ouder-Amstel (1852-1853), Stadsarchief Amsterdam

Notulen van de vergaderingen van de gemeenteraad van Watergraafsmeer (1850), Stadsarchief Amsterdam

Notulen van de gemeenteraad van Petegem (1847-1849), Rijksarchief Gent

Notulen van de gemeenteraad van Strijpen (1844-1845), Rijksarchief Gent

Notulen van de gemeenteraad van Brugge (1830), Stadsarchief Brugge

Notulen van de vergaderingen van de gemeenteraad van Goes (1852), Gemeentearchief Goes

Notulen van de vergaderingen van de gemeenteraad van Veere (1851), Zeeuws Archief

Egodocumenten

Dagboek van Jan de Pottre (1549-1570), Jan de Pottre (editie van Jules de Saint-Genois uit 1861), KBR

Reysen na Jerusalem ende Jordaen etc. etc. gedaan door Jan Goverts priester van Gorkum in den jaare 1525 door hem zelve beschreeven (1525), Jan Goverts, Gemeentearchief Delft

Nieuwe Maren (1534-1535), Joost Sijbrandszoon Buyck (editie van J. W. J. Burgers & P. Knevel uit 2016), Hilversum: Verloren

Dagboek van broeder Wouter Jacobs (1572), Wouter Jacobsz (editie van H. I. Van Eeghen), UB Nijmegen

Journaal van de belegering van de stad Haarlem (1572), Hendrik van Biesten, KB

Memoriaalboek van Willem Jansz. Verwer inzake het beleg van Haarlem (1572), Willem Jansz Verwer, Archief van de Nederlandse Provincie der Dominikanen

Van die beroerlicke tijden in die Nederlanden en voornamelick in Ghendt 1566-1568 (1566), Marcus van Vaernewyck (editie van F. Vanderhaeghen uit 1872-1881), Universiteitsbibliotheek Gent

Journaal van de zeereis van Maximiliaan van Bourgondië (1544), Maximiliaan van Bourgondië, Nationaal Archief

Itinerarium Francofurtense Balthasar Moreti Inceptum Anno 1644. Die 28. Marty (1644), Balthasar Moretus II (transcriptie van M. Sabbe uit 1932), Museum Plantin-Moretus

Reyse nae Walschquartier ghedaen door Balthasar Moretus met syne twee sonen ... (1663), Balthasar Moretus II, Museum Plantin-Moretus

Reijse ghedaen door Balthasar Moretus den Jonghen in compagnie van sijne Moeder Jouffr. Anna Goos, sijn Broeder Joannes Jacobus ende sijne suster Maria Isabella (1668), Balthasar Moretus III, Museum Plantin-Moretus

Verhael van mijne reijse in Vrankrijck gedaen Anno 1634, 1635. (1634), Gijsbert de With, UB Amsterdam

Reisverslag van Aernout Hellemans Hooft (1649), Aernout Hellemans Hooft, UB Amsterdam

Aantekeningen van Vincent Laurensz. van der Vinne van zijn reis door Europa (1652), Vincent Laurensz. van der Vinne, Noord-Hollands Archief

Verscheyde voyagien naar diverse coninckrijcken, landen en steden soo nu als dan door mij, Gerard Hinlopen, gedaan (1662-1667), Gerard Hinlopen, UB Amsterdam

Dagboekantekeningen van Isaac Pool (1664), Isaac Pool (editie van L. Duquesnoy en J. Salman uit 2018), KB

Reisverslag van een anonieme Bruggeling (1658-1661), anoniem, KBR

Notitieboek van Johannes De Neve (1666), Johannes De Neve (transcriptie van J. Peersman), Rijksarchief Gent

Rare geschriften behelsende het gedenckweerdighste dat 'er is voorgevallen binnen de stadt van Brugghe ... (1645-1666), Jacques Inbona (transcriptie van J. Dewitte), Rijksarchief Kortrijk

Journal van een reis van Vlissingen naar Guyana door Geleyn van Stapele (1629), Geleyn van Stapele, Zeeuws Archief

Manuscript van Maria de Fraeije houdende aantekeningen uit haar leven, aangevuld met catechismus, spreuken en notities over familiegebeurtenissen (1631-1638), Maria de Fraeije, Zeeuws Archief

Journal van een reijs van mij Cornelis Coorne als clerck met dhr. mr. Antonij de Jonge (1645-1646), Cornelis Coorne, Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen

Aanteeken boekje begonnen door den heer Gillis Meunicx Pietersz en van Susanna van der Meulen (1653-1670), Gillis Munnincx, Zeeuws Archief

Journaal gehouden op 's lands schip Swaenenburgh, vlaggenschip onder commando van Cornelis Evertsen de Jongste ... (1672-1673), Cornelis Evertsen, Zeeuws Archief

Mechelsche Cronyke sedert den Jaere 1740 & 1766 inclues (1740-1741), J. P. De Vylder, KBR

Tijdt-wijser van sommige gedenckweirdige dingen, die geschiet zijn binnen, ende buiten de Stadt, ende Provincie van Mechelen (1730-1740), Jan Jozef Wynderickx, Stadsarchief Mechelen

Verhaal van een reis naar Rome door een Brussels geestelijke (1737), Joannes Maria Huycken, Universiteitsbibliotheek Gent

Memorij van een plaisier reijsje met Cornelis Groen, Jan van den Streng, Hendrik van Cuijgren, ... (1731), Pieter van den Streng, UB Leiden

De reys na Hamburg (1743), Adriana Petronella de la Court, Bibliotheek van de Hoge Raad van Adel

Journael van mijne reijse uijt Holland nae de Levandt, naementlijk van Rotterdam over Duijtslan & Italien nae Aleppo (1756), Jan Heemskerk, Stadsarchief Rotterdam

Korte Aantekening van hetgeen my Mr. Hendrik Bathazar van Halteren 't merkwaardigst is voorgekoomen, op een rysje gedaan, in het jaar 1758, ... (1758), Hendrik Balthasar van Halteren, Erfgoed Leiden en Omstreken

Beschryving van een Gelders ryssie gedaan met Mynheer & Mevrouw Roos en myn Vader Ao 1763 ... (1763), Anna Maria de Neufville, Stadsarchief Amsterdam

Aantekeningen van Barbara Socqué (1733-1752), Barbara Socqué, Archief Gent

Aantekeningen van de heer de Stobbeleere (1742-1762), de Stobbeleere, Archief Gent

Reis naar Florence (1772), Antonius van de Castele, KBR

Beginsel of Route naer Roomen van den vyfentwintigsten Januarius des Jaers 1767 ... (1767), Maximilianus De Lie, KBR

Memoriaal van Charles Fourbisseur (1743-1762), Charles Fourbisseur, Rijksarchief Brugge

Aantekeningen van Frederick Joseph Van Hamme (1725-1736), Frederick Joseph Van Hamme, Rijksarchief Brugge

Journalen van de reizen na Engeland. Vlaanderen. Calais. Holland. Gelderland... van Mr. Daniël Radermacher (1745-1750), Daniël Radermacher, Zeeuws Archief

Journal van een Voorjaarsreisje gedaan naar Holland in de maand maert en in 't begin van April des Jaers 1749 (1749), Pieter Johan Macaré, Centrum voor familiegeschiedenis

Reijze na Holland gedaan in den jaare 1751 heengegaan den 3 van oogstmaand en weder gekomen den 19 van oogstmaand (1751), David van Visvliet, Zeeuws Archief

Reijse door de Neederlanden na Duijtsland (1756), Johan Pieter van den Brande, Zeeuws Archief

Reisjournalen van Bonifatius Mathias Pous (1762-1763), Bonifatius Mathias Pous, Zeeuws Archief

Kroniek van Jan Jonghmans (1830-1832), Jan Jonghmans, Stadsarchief Mechelen

Cronijck of Memorie Boek van de succersale Kerk van Kessel-Loo begonst door V. van Schaeijbroek, tweeden Pastor deezer gemeijnte ... (1860), V. van Schaeijbroek, Rijksarchief Leuven

Notitieboek van Franciscus Verreth (1826-1837), Franciscus Verreth, Stadsarchief Mechelen

Verslag van een Alkmaarse soldaat van zijn belevenissen tijdens de veldtocht in België (1830), anoniem, Regionaal Archief Alkmaar

Verslag van het bataillon Stedelijke Schutterij van Noord-Holland tijdens de Belgische Opstand, door Jan Stuurman (1830), Jan Stuurman, Regionaal Archief Alkmaar

De Schipbreuk van het Nederlandse Barkschip genaamd Jan Hendrik (1845), Jan Hendrik Hanou, Nederlands Scheepvaartmuseum

Dagboek begonnen in het jaar 1846 (July) door D Boissevain te Amsterdam (1846), Daniel Boissevain, Stadsarchief Amsterdam

Dagboek van Annette Jeanne Boissevain (1849), Annette Jeanne Boissevain, Stadsarchief Amsterdam

Daden voorgevallen in de Kerke van Cachtem (1830-1871), anoniem, Rijksarchief Kortrijk

Dagboekschrift van Joannes Godefridus Engelen (1845-1875), Joannes Godefridus Engelen, Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas

Dagboek van Clementia Hiers (1849-1871), Clementia Hiers, Rijksarchief Kortrijk

Reis in Spanje, 1850-1852 (1850-1851), François-Auguste Gevaert, Universiteitsbibliotheek Gent

Dagboek van Pieter Pous (1830), Pieter Pous, Zeeuws Archief

Dagboek van Elias Tak (1831), Elias Tak, Zeeuws Archief

Aantekeningen gehouden op eene Reis langs den Rhijn en verdere streken (1838), Pieter Nicolaas Schorer, Zeeuws Archief

Dagboek van Mary Vincentia Schorer de Jonge (1844-1847), Mary Vincentia Schorer de Jonge, Zeeuws Archief

Aantekeningen van Louise Teijlingen (1862), Louise Teijlingen, Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme

Pamfletten

Pronosticatie ghescreven aen Mathias wijlen Coninc van Hongherijen, vander destructien ende verderffenissen van Europen (1554), Jan van Winghe, KB

Nyeuwe sekere ende warachtighe tijdinghen, hoe dat dye Hooch gheboren vorst ... Ferdinandus tot eenen Roomschen Keyser gecoren is (1558), Jan van Ghelen, KB

Declaratie van den Coninck, waer by hy verbiedt te preecken, vergaderinghen, conventiculen te maken, en de administratie ... van de nieuwe relege ... in zijn Hoff etc. (1563), Jan Mollijs, KB

Ordinancie, Inhoudende de Poincten vanden Heylighen Besnydenis Ommeganck (ged. 24 Mei) der Stadt van Antwerpen (1562), Hans de Laet, KB

Translaet van de brieffuen van gratie ende pardoen generael, byder Co. maiesteyt gegeuen ter zaken vande voirledene troublen (1570), Michiel van Hamont, KB

Die voorred vander confirmation des rechts vanden Keyser Caerle de vijfde van deesen naem totten Hertochdom van Gelre ... (1541), Marten Vermeer, KB

Een publicatie ende vercondighe gedaen van wegghen des Conincklijcke maiesteits van Ingelant vander oorlogen tusschen zijn maiesteyt ... (1544), weduwe Christoffels, KB

Een cort begriyp vanden payse, tusschen den keyser, den coninck van Enghelant, ende den coninck van Vrankerijke (1544), Peeter Snoeys, KB

Propositie ende requeste opt stuck vande inquisitie, ghedaen ende ouergegeuen aen mijn vrouwe dhertoginne van Parme en[de] Plaisance etc ... (1566), drukker onbekend, KB

Een waerachtige nyeu tijdinghe, van tghene dat anno duysent vijfhondert ende drienueertich [...] in Ghelderlant gheschiet is (1543), Symon Jansz., KB

Ordinantie/Placcaet ende statuyt inhoudende hoe sy hem reguleren sullen int uutvoeren ende [...] ende coopmanschap doen (1563), Jan van den Steene, Universiteitsbibliotheek Gent

Ordonnantie, statuyt en[de] placcaet teghens alle de ghene die hem lieden vervoorderen soudent willen de hoppe wt den landen van herwaertsouwer te voeren, ... (1563), Jan van den Steene, Universiteitsbibliotheek Gent

Ordinantie en[de] verbot sConijnck [...] nopende tvutvueren vanden peerden, ende alle ander coopmanschepen ... (1564), Jan vanden Steene, Universiteitsbibliotheek Gent

Ordinantie placcaet ende statuyt, waer by een yegelic verboden word, datmen gheene goede[n], waeren, oft coopmanscepe[n] uuyt dese nederlanden voeren

oft transporteren en sal, ... (1564), Jan van den Steene, Universiteitsbibliotheek Gent

Ordinantie ende placcaet sConijnghs ons gheduchts Heeren, vp tfaict vander zeevaert vander visscherye, ende harijnck &c (1564), Jan van den Steene, Universiteitsbibliotheek Gent

Ordinantie ende placcaet sConijnx [...] touchierende de ballinghen (1566), Jan van den Steene, Universiteitsbibliotheek Gent

Ordinantie sConinx [...] waer door gheboden werdt, allen den ghenen die houden, bezitten, ghebruycken oft onder hen houden: eenighe roerende oft onroerende goeden oft renten ... (1568), Jan van den Steene, Universiteitsbibliotheek Gent

Ordinantie ende verbodt dat gheen ondersaten van dese landen en moghen gaen studeren, doceren nocte leeren etc. (1569), Jan van den Steene, Universiteitsbibliotheek Gent

Viva Spaignien Oft Antvvoorde Op den eysch der Protestante Princen van Duytschlandt tot Regensporgh, ... (1641), Martinus Binnart, KB

Brvsselsche reyse derde sas, ovde-mans-praet (1646), drukker onbekend, KB

Langh-ghewvenschden peys tusschen sijne catholijcke majesteyt van Spaignien ende de vereenighde heeren Staten van Hollandt, &c ... (1647), Martinus Binnart, KB

Protest van den Brabander, aen de lesers van't Hollands praatje (1650), Hieronymus Verdussen, KB

Engelse Tocht en weder-om-komst uyt West-Indien (1655), drukker onbekend, KB

De orden ende bediedtsel van de solemnele processie tot de kercke van het professie-hvys des Societeyt Jesv, binnen Antwerpen, ... (1655), Godtgaf Verhulst, KB

Reglement ende ordonnantie, volgens de welcke eenen iegelycken hem voortaeene sal hebben te reguleren in het stuck van suspectatie, ende wederlegginghe van rechters (1669), Huybrecht Anthoon Velpius, Universiteitsbibliotheek Gent

Extract geschreven uyt een brief van Parijs, vanden 5. September 1643 (1643), Ludolph Breeckvelt, KB

D'ootmoedighe svpplicatie vande gecommitteerde der generale kerckelicke vergaderinghe der Schotten tot Edinburgh [...] aen sijn majesteit (1643), Joost Broersz., KB

Een ootmoedige suplicatie van den major, de aldermannen, ende de Gemeente der stadt London, aen sijn konincklijke majesteit van Enghelandt (1643), Joost Broersz., KB

Syn koninckl. maiesteit van Enghelandts redenen ende motiven, waer door hy beweeght is gheworden een stil-standt van wapenen ... (1643), Joost Broersz., KB

Den rechten konink Midas. Ondekt in sijn lange ezels-oren. Zijnde een antwoord op de twee godtvergeten lasteraars, ... (1650), drukker onbekend, KB

Articvlen, by haere excellentien de heeren ambassadeurs van [...] Engeland, overghelevert [...] inde groote vergaderingh van [...] de Staten Generael ... (1651), Iasper Moulert, KB

Propositie van den heer Appelboom, resid: vande cr: Sweden, gedaen inde vergaderinde vande [...] Staten Generael (1655), Ian Pietersz., KB

Corte Verclaringhe: Vande Conditien, Reglement ende Directie, raeckende de gewillige Contributie, die belooft is, ende noch te beloven staet, door de yverige ende getrouwe Inwoonders deser Stadt van Antwerpen, ... (1646), Servaes Manilius, KB

Vry-marckts Praetjen; Over den Franschen handel (1657), Jan Evertsz., KB

Selsame inkomste inde helle van Olivier Cromwel, gesonden in Engelandt ende aldaer gedrukt (1661), Philips Berdels, KB

t'Samen-spraeck tusschen een Portugees ende een Spanjaert, over het besloten houwelijk van den herstelden koninck van Engelandt, ... (1661), Nicolaes Breygel, KB

Een proclamatie, ghepubliceert door't gantsche coninckrijcke van Schotlandt, op den 24. augusti oude stijl 1643. Ghebiedende alle personen [...] haer selven te voorsien van [...] oorloghs ghereetschap, ... (1643), Zacharias Roman, KB

Directeurs compagnie binnen Middelburgh in Zeelant, bestaende in acht schepen, ghesteineert tot veylinghe vande zee (1643), Zacharias Roman, KB

Syn majestyts brief aen het coninckrijcke van Schotlant thoonende dat hy heeft order gegeven om te ontwapenen alle syn forcen in beyde de coninckrijcken (1646), Jaques Fierens, KB

Articulen, nopende de conditien des pays, aen-getroffen tot Munster: tusschen sijne koninghlijke majesteyt van Spangien ... (1647), Abraham Pietersz. van Hagedoorn, KB

Amsterdamsche veerman op Middelburgh (1650), Jacob Jansz. Pieck, KB

Onderrichtinge [...] aengaende de vrymoedige aensprake aen [...] de heer prince van Oraengien (1650), Anthony de Later, KB

Placcaet, teghens het ontfanghen van verboden giften en gaven (1652), Hans vander Hellen, KB

Verclaringe vande ed. mog. heeren Staten van Zeelandt, op't voorstellen van een aensienlijck en gequalificeert hooft tot directie vande krygssaken soo te vvater als te lande ... (1652), Pieter de Vry, KB

Brief der edel-luyden van Devonshire aen sijn excellentie generael Monck (1660), Joannes vanden Eede, KB

Aanmerkinge te Brussel gedrukt (1770), drukker onbekend, KB

Wederschrift van den uitmuntendsten en hoogwaardigsten heer den kardinaal D'Alsace aartsbisschop van Mechelen, ... (1736), Martinus van Overbeke, KB

De eerste en voornaamste oorzaken van de onlusten, en het verval van koophandel, binnen de stad Amsterdam, ... (1747), Joan Snellink Jr, KB

Octroy vergunt door de Keyserinne en Koninginne Aen Borgemeesteren, Schepenen, Raedt, ende de andere Dry Leden der Stadt Loven ... (1750), Joannes Van Buggenhout, KB

Decreet van syne Konincklycke Hoogheyt ter saecke van eenige poincten twistich tusschen de Steden van Loven en Mechelen ... (1754), Joannes Van Buggenhout, KB

Korte en eenvoudige onderrichtinge aan de onderdanen der Vereenigde Nederlanden [...] ter beantwoordinge van sommige hunner ongegronde discourssen, ... (1742), Ide de Wadder, KB

Een zaamenspraak, gehouden tussen een dankbaar koopman vernoegd akkerman en een treurige waardgelder (1748), Weduwe Jacobus van Egmont, KB

Extract uyt de resolutien van den krygsraad der stad Amsteldam (1748), Samuel Lamsveld, KB

Brief, geschreeven van een heer aan zynen vriend, die op 3. january 1750 [...] te Haarlem is gearriveert (1750), Isaak Buyn Antonisz., KB

Sententie tegens Harmen Coops Fledderus, binnen Steenwyk (1750), Fredrik de Kruyff, KB

Copy van een brief, geschreven uit Nieuwkerk [...] wegens het berugte werk der bekeeringen aldaar, ... (1750), Dirk onder de Linden, KB

T'samenspraak tusschen een koopman van Berlyn, een van Dresden, een van Hamburg, en een Saxe boer ... (1756), C. Groepink, KB

Placcaert van den 30. January 1744. Raekende de acker-schaede en bosch-dieven (1744), Petrus De Goesin, Universiteitsbibliotheek Gent

Placcaert van den 26. July 1749. Nopende de wachten ende patrouillen (1749), Petrus De Goesin, Universiteitsbibliotheek Gent

Placcaert van den 11. Mey 1751. Raekende de vagebonden en landt-loopers (1751), Petrus De Goesin, Universiteitsbibliotheek Gent

Ordonnantie ende reglement op het fait der waeckende mannen der stede van Gendt (1752), Jan Meyer, Universiteitsbibliotheek Gent

Placcaert van den 22. Juny 1753, raekende de jacht (1753), Petrus De Goesin, Universiteitsbibliotheek Gent

Ordonnantie politique, gemaekt by heer ende weth der stad Gend. Inhoudende verbod van het transporteren van rond ende gezaegd hout &c ... (1766), Jan Meyer, Universiteitsbibliotheek Gent

De oprechte Oranje zalf, dienende niet alleen om de witte mollen [...] van hunne blindheid te genezen; ... (1747), weduwe Peters, KB

Zamenspraak tusschen een Portugeesche jood en twee Noord-Hollandsche boeren met den schipper (1747), Jan Jansen, KB

Vervolg van de zamenspraak tusschen een Portugeesche jood en twee [...] Noord-Hollandsche boeren met den schipper (1747), Jan Jansen, KB

Aanmerkingen over de nuttigheid en nootzakelykheid, aangaande het verkiezen van burger colonellen en capiteynen, ... (1748), Jacob Christoffels, KB

Regtmaatige beschuldigingen der Amsteldamsche burglary, aangaande hunne ovrigheidt (1748), Jacob Christoffels, KB

Een waare profecie. Dienende om de wyze burglary der stad Amsterdam [...] oplettende te zyn, en aan te dringe een vrye krygsraad, van burgers te bekomen, ... (1748), Jacob Christoffels, KB

Engeland opgeofferd aan de belangen van het keurvorstendom Hanover (1758), Taillesert, KB

Kort dog waarachtig verhaal van de rebellie [...] der negers in de colonie de Berbice, ... (1763), Pieter Gillissen, KB

Een woord aan onze Medeburgers van Cappellen-Putte (1866), Harrij Peters, Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience

Maskers af! Het werk der grafmakers. Korte beschouwingen over de nieuwe onderwijswet of ontmaskering van 't Maçonniek-Ministerie (1850), Van Os-Dewolf, Rijksarchief Gent

Aen de Belgen. Iets over de tegenwoordige Staetkundige Omstandigheden (1841), J. E. Rysheuvels, FelixArchief/Stadsarchief Antwerpen

Eenige weldenkende vlaemsche Burgers aen hunne zoogezegde onafhankelyke of conservatieve broeders (1860), weduwe Schotmans, FelixArchief/Stadsarchief Antwerpen

Aan de verraders van Antwerpen en van de Vlaamsche zaak (1868), A. Fontaine en Ch. Gevaert, FelixArchief/Stadsarchief Antwerpen

De invloed van de godsdienst op het openbaar en staatkundig leven (1849), C. Weddepoul, KB

Herinneringen van een staatsman betreffende de verheffing van Willem I tot souverain-vorst der Vereenigde Nederlanden; ... (1850), J. F. Schleijer, KB

Hulde van de onder-officieren en korporaals van het 1e Bataillon der dienstdoende schutterij van Amsterdam, ... (1850), C. G. van der Post, KB

Iets over de opvoeding der zee-officieren (1850), Weytingh en van der Haart, KB

Wat zijn maatregelen van algemeen bestuur? ... (1852), Johannes Müller, KB

Men heeft geen vreemden raed noodig om te weten voor wie kiezen, dat elk by zich zelve oordeelt (1847), drukker onbekend, Rijksarchief Gent

Proces tusschen de vlas-spinsters en het gouvernement. Uitdaging toegestuurd, uit naam der lydende volksklas, aen heer Manilius, ... (1845), Snoeck-Ducaju en zoon, Universiteitsbibliotheek Gent

Vlaemsche beweging. Verklaring van grondbeginselen door de verdedigers der nederduitsche volksregten aen hunne landgenooten gegeven (1847), F. en E. Gyselynck, Universiteitsbibliotheek Gent

Antwoord aen zeker blouw boeksken den 15 juny 1855 te Deynze uitgedeeld ... om de Deynzenaers, ... een Patersklooster aan te klappen (1855), Michiels, Universiteitsbibliotheek Gent

Vertoog der inwooners van de Pinte (onder Nazareth, Oost-Vlaenderen) verzoekende hun gehucht te verheffen tot gemeente (1866), C. Annoot-Braeckman, Universiteitsbibliotheek Gent

Memorie, houdende consideratien betreffende de invoering van het gerevideerd algemeen reglement, voor het bestuur der Hervormde Kerk in het koninkrijk der Nederlanden, ... (1849), U. F. Auer, Bibliotheek der Rijksuniversiteit Groningen

Rapport van het Collegie van Diakenen der Nederduitsche hervormde gemeente te Middelburg, omtrent het ontworpen gerevideerd algemeen reglement ... (1849), van Benthem en Jutting, Bibliotheek der Rijksuniversiteit Groningen

Een antwoord, gegrond op mijne personeele bevinding, aan al mijne landgenooten, op vele en onderscheidene verzoeken, ... (1844), P. C. Verhoeff, KB

Brief aan een lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, over het wetsontwerp houdende vaststelling des tariefs van het honorarium der notarissen (1847), Abrahams, KB

Beschouwing der bij het voorloopig verslag van de commissie in de Tweede Kamer aangevoerde gronden tot staving der grondwettigheid van de afschaffing van het tiendregt (1852), F. Kleeuwens en zoon, KB

Bijlage 2 – Transcriptierichtlijnen

De onderstaande transcriptierichtlijnen bouwen voort op het transcriptieprotocol (in het Engels) dat opgesteld werd door Andreas Krogull voor het *Going Dutch Corpus* (cf. Krogull, 2018). De transcriptierichtlijnen voor het HCD bevatten eveneens elementen uit het transcriptieprotocol dat Rik Vosters opstelde voor het VKN-corpus (cf. Vosters, 2011).

Header

<header>	
DOCUMENT:	name of the folder containing the pictures (e.g. KB_Pft8461)
ARCHIVE:	name of the archive (e.g. Koninklijke Bibliotheek)
GENRE:	pamphlet/diary or travelogue/ administrative
NAME:	author's name*
DATE:	year or time period (e.g. 1751 or 1730– 1740)
PLACE:	place name (e.g. Mechelen) [uncertain place names are indicated by square brackets]
TRANSCRIBER:	initials of the transcriber (e.g. IV)
NOTES:	general notes or comments (optional)
WORD COUNT:	word count without header
</header>	

*only in the case of egodocuments. Anonymous authors are indicated as follows: 'Anoniem_DATE'.

Naming and saving transcriptions

Save the transcription as a text file (.txt) following this structure:

- genre
- period
- region
- number of the text

324 Pluricentriciteit in de taalgeschiedenis

- archive
- specification
- place name
- year or time period

e.g. ADM-1550-HO-11-ELO_Aflezingsboek_Leiden_1545.txt

Diplomatic transcription

The aim of a diplomatic transcription is to present the source document as it actually appears. In other words, do not correct or change the spelling and punctuation as used in the original document.

Page layout

<pb/> page break (indicated at the end of a page)

The Enter-button is used once to start a new line, and twice to indicate a new paragraph or indentation.

Margins

Text in the margin is transcribed at the end of the document using the tags <leftmargin> or <rightmargin>. Use these tags for parts of text that are longer than one sentence. If there is only a date written in the margin, this date is transcribed immediately.

<leftmargin></leftmargin> text in the left margin

<rightmargin></rightmargin> text in the right margin

Column layout

Some documents are (partly) written in a two-column layout. Within this two-column mode, all text is brought together per column, i.e. first everything under the left column heading, then everything under the right column heading.

<column:1></column> text in the left column

<code><column:2></column></code>	text in the right column
--	--------------------------

Proper names

<code><name></name></code>	a name of a person mentioned in the document. Note that this tag is also used for names of saints, angels, mythical characters, and so on.
--	--

Place names

<code><pl></pl></code>	a place mentioned in the document. Note that this tag is used for geographical names in the broadest sense of the word, i.e. countries, rivers, streets, bridges, and so on.
------------------------------------	--

Ambiguous and illegible words

There are three tags, which represent three different levels between ambiguity and total illegibility:

<code><ambig>word</ambig></code>	a probable reading, but possibly ambiguous
<code><illeg com="wo..." /></code>	an illegible word, but a suggested or partial reading
<code><illeg/></code>	an entirely illegible word (for sequences of illegible words, there should be a separate tag for every word)

Deleted and inserted words

<code>word</code>	a crossed out or deleted word which is still readable
<code><cancel/></code>	a crossed out or deleted word which is no longer readable
<code><ins>word</ins></code>	an inserted word (added outside of the normal line of text)

Editorial comments

`<ed com="comment"/>` additional comments of the transcriber

This tag can also be used to indicate that a page is damaged, e.g. `<ed com="page has been torn"/>`.

Hyphenation

Any kind of hyphen or alternative line break character is transcribed as a hyphen: -

Hyphenated words at the end of a line are restored before the line break, but the following tag is used to indicate the original form (*reg* = regularization; *orig* = original form):

`<reg orig="exam|ple">example</reg>`

Note that the hyphen is transcribed twice if used twice.

Brackets

To avoid confusion, angle brackets '<>' can only be used for tags. Do not use them in the header or in the transcript, even when the author uses them in the original text (instead: round brackets).

Capitalization

Although it might not always be clear whether a letter is capitalized or not, capitalization should be transcribed as diplomatically as possible. It is possible for an author to use a capital letter in the middle of a word. In that case, copy the capital letter into the transcript.

(Intra-word) Spacing

Spacing between words is often problematic. The general rule of thumb is that *when a white space* (not long enough to be a blank) *is clearly distinguishable, it is transcribed thus*, using the space bar once. If, however, *no space is observed between two separate and unrelated words (not compounds!)*, as is often the case, *modern spacing conventions are used*, and the words are transcribed separately. In

these cases, we assume the lack of spacing to be purely typographical. *In the case of compounds or otherwise related words, a lack of spacing is interpreted as a linguistic feature, and thus transcribed diplomatically.* (Vosters, 2009)⁵⁷

<space/>

blank space in the text

Abbreviations and superscript

Abbreviations are very common in handwritten documents. If the abbreviation consists only of letters, these letters are simply copied into the transcript, e.g. Mr. If the abbreviation is accompanied by a particular symbol, the abbreviated word is written in full. The ‘missing part’ is added in square brackets in the transcript, e.g. $\overline{\text{en}} \rightarrow \text{en}[\text{de}]$.

Letters in superscript are considered normal letters and transcribed accordingly.

Variants of ij/y

Even within a single document, we might come across different spelling variants of ij/y. Two main variants should be distinguished in the transcripts:

<ij> (double-dotted or single-dotted *ij*)

transcribe: ij

<y> (no dotting)

transcribe: y

Capitalization of i/j

A capital I or J is transcribed as diplomatically as possible. Even when a capital J is used to represent a capital I, a capital J is transcribed.

⁵⁷ Vosters, R. (2009). *Linguistic aspects of law and justice in the United Kingdom of the Netherlands (1815-1830). Transcription guidelines and editorial practices* (3rd edition).

Different language

When the author switches to another language, this is indicated in the transcript. Use the tags below only for longer passages in another language. Loan words and terminology are copied into the transcript without tag.

<lang:french></lang> in French

<lang:latin></lang> in Latin

Bijlage 3 – Reguliere expressies in R

Spelling van /a:/ in gesloten syllabe

Spelling met <aa>

`\\b\\w{0,}aa[bcdgfhklmnpqrstvwxyz]\\b|\\b\\w{0,}aa[bcdgfhklmnpqrstvwxyz]{2,}\\w{0,}\\b`

Spelling met <ae>

`\\b\\w{0,}ae[bcdgfhklmnpqrstvwxyz]\\b|\\b\\w{0,}ae[bcdgfhklmnpqrstvwxyz]{2,}\\w{0,}\\b`

Spelling met <ai>

`\\b\\w{0,}ai[bcdgfhklmnpqrstvwxyz]\\b|\\b\\w{0,}ai[bcdgfhklmnpqrstvwxyz]{2,}\\w{0,}\\b`

Spelling van /k/ in woordfinale positie

Spelling met <k>

`\\b\\w{0,}[eiauooyéèêëîĩáâãäåüúóòôöÿj]k\\b`

Spelling met <ck>

`\\b\\w{0,}[eiauooyéèêëîĩáâãäåüúóòôöÿj]ck\\b`

Spelling met <c>

`\\b\\w{0,}[eiauooyéèêëîĩáâãäåüúóòôöÿj]c\\b`

Spelling van /t/ bij werkwoorden met een d-stam

Spelling met <dt>

`\\b\\w{1,}{dt}\\b`

Spelling met <d>

\\b\\w{1,}(d)\\b

Spelling met <t>

\\b\\w{0,}[^d](t)\\b

Sjwa-apocope

'ik' + spellingvarianten

\\bh?(ic|ick|ik|jc|jck|jk|k)\\b

Negatie

'niet' + spellingvarianten

\\b(nie?t?|nijet|nit?|nyet|nyt)\\b

'geen' + spellingvarianten

\\b(geen|géen|geén|géen|gheen|ghéen|gheén|ghéén)\\b

'niemand' + spellingvarianten

\\b(niemand|niemandt|niemant|niement?|nijemand|nijemandt|nijemant|nimand|nimant|nyemand|nyemandt|nyemant)\\b

'nooit' + spellingvarianten

\\b(noeyt|noict|noijt|noijut|noit|nooijt|nooit|nooyt|not|noynt|noyt)\\b

'nimmer(meer)' + spellingvarianten

\\b(nimmer|nimmermeer|nymmer|nymmermeer|nemmer|nemmermeer)\\b

'nergens' + spellingvarianten

\\b(nergens|nerghens)\\b

D-/w-relativa

'daar' + spellingvarianten

$\backslash b(d)^{1,2}a(a|e|i)?r\backslash w^{0,}\backslash b$

'waar' + spellingvarianten

$\backslash b(w)^{1,2}a(a|e|i)?r\backslash w^{0,}\backslash b$

